

КОЧИНА О. С.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного,
господарського права та процесу
(Навчально-науковий інститут права
і соціальних технологій
Чернігівського національного
технологічного університету)

УДК 347.78

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-1.28>

ДОГОВІРНЕ РЕГУЛЮВАННЯ АВТОРСЬКИХ І СУМІЖНИХ ВІДНОСИН

Стаття присвячена дослідженню основних видів договорів у сфері авторського права та суміжних прав. Звертається увага на те, що договори, пов'язані зі створенням і використанням інтелектуальних творів, становлять окрему групу цивільно-правових договорів. Тобто, укладаючи договір, спрямований на регулювання авторських і суміжних прав, сторони мають дотримуватися загальних положень ЦК у частині правового регулювання правочинів, зобов'язального, договірної права тощо.

Встановлено, що найбільш поширеними договорами у сфері авторського права та суміжних прав є ті, що спрямовані на передачу майнових прав. У свою чергу, основними видами авторських договорів є договір замовлення (на створення об'єктів авторського права) та про передачу права на використання твору.

Досліджуючи форму договору, автор з метою захисту особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права та суміжних прав пропонує ч. 6 ст. 33 Закону України «Про авторське право та суміжні права» доповнити наступним: «Договір замовлення укладається в письмовій формі». Оскільки договори про створення за замовленням і використання об'єкта суміжних прав не знайшли свого правового регулювання, норми до цих договорів мають застосовуватися за принципом аналогії права, тобто будуть мати силу норми, що регулюють договори авторського замовлення, якщо вони не суперечать юридичній природі відносин і сутності об'єкта, що створюється.

Звертається увага на важливість розмежування авторських договорів про передачу виключних прав та авторських договорів про передачу невиключних прав. Адже автор має чітко усвідомлювати, що укладаючи договір, за умовами якого він передає набувачеві свої виключні майнові права на твір, останній отримує право здійснювати усі можливі дії щодо використання твору у будь-якій формі та способом, що передбачені законодавством, у т. ч. надавати дозвіл на його використання третім особам без додаткового погодження з автором. У свою чергу, на строк дії договору за автором залишаються лише особисті немайнові права на твір, і без попередньої згоди набувача він не зможе передавати третім особам права, визначені укладеним договором.

Ключові слова: авторський договір, договір про передачу майнових прав, договір про створення на замовлення, договорів про передачу суміжних прав, форма договору.

Kochyna O. S. Contractual regulation of copyright and related relations

The article is devoted to the study of the basic types of contracts in the field of copyright and related rights. Attention is drawn to the fact that contracts related to the creation and use of intellectual works constitute a separate group of civil contracts. That is, when concluding a contract aimed at regulating copyright and related rights, the parties must comply with the general provisions of the CC regarding the legal regulation of transactions, obligations, contractual rights, etc.

It is established that the most common agreements in the field of copyright and related rights are those aimed at transferring property rights. In turn, the main types of copyright contracts are the contract of the contract (for the creation of copyright objects) and the transfer of the right to use the work.

In examining the form of the contract, the author proposes Part 6 of Article 6 in order to protect the personal property and property rights of the subjects of copyright and related rights. 33 of the Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights" shall be supplemented with the following: "The contract of contract shall be concluded in writing". As the contracts for the creation of a custom and the use of an object of related rights have not been found legal regulation, the rules to these contracts should be applied on the principle of analogy of law, that is, the rules governing copyright contracts, if they do not contradict the legal nature of the relationship and the essence of the object being created.

Attention is drawn to the importance of distinguishing between copyright agreements on the transfer of exclusive rights and copyright agreements on the transfer of non-exclusive rights. After all, the author must be clearly aware that by entering into a contract under the terms of which he conveys to the acquirer his exclusive property rights to the work, the latter is entitled to take all possible steps to use the work in any form and manner provided by law, including the authorization for its use to third parties without further consent from the author. In turn, only the personal non-proprietary rights to the work remain for the term of the contract under the author, and without the prior consent of the acquirer he will not be able to transfer to the third parties the rights specified in the concluded contract.

Key words: *copyright contract, contract for transfer of property rights, contract for creation on request, contracts for transfer of related rights, form of contract.*

Вступ. В умовах ринкової економіки договірне регулювання відіграє роль головного інструменту організації економічних відносин. Договір є найпоширенішим засобом регулювання майнових відносин, в рамках якого шляхом переговорів сторони можуть досягнути поставленої мети, задовольнивши інтереси кожного з них. Договір, заснований на взаємній домовленості сторін, здатний забезпечити таку організованість, порядок і стабільність в економічному обороті, яких неможливо досягти за допомогою самих жорстких адміністративно-правових засобів.

За таких умов договір має свою актуальність і в регулюванні відносин у сфері авторських і суміжних прав. Договірна форма більш, ніж будь-яка інша, здатна забезпечити реалізацію й охорону як особистих немайнових, так і майнових прав суб'єктів авторського права та суміжних прав. Відповідає вона й інтересам іншої сторони, яка зацікавлена, наприклад, у гарантіях створення твору, зумовленого в замовленні, або в отриманні прибутку від реалізації права на використання твору, якого не мають інші особи. Крім того, у договірному регулюванні інтелектуальних відносин зацікавлене і суспільство, оскільки такий порядок стимулює творчу активність його членів і сприяє розвитку духовного багатства суспільства.

Важливі питання досліджуваної проблеми розглядалися у працях таких науковців, як В.О. Бажанов, Т.М. Вахонєва, О.П. Сергєєв, Є.О. Суханов та ін. Варто відзначити, що переважно предметом уваги стає лише авторський договір, порядок його укладення й умови, але

комплексного дослідження системи договорів у сфері авторського права і суміжних прав ще проведено не було.

Постановка завдання. Виходячи з цих міркувань, мета статті полягає у комплексному дослідженні системи договорів у сфері авторського права та суміжних прав, з'ясуванні проблем правового регулювання найбільш поширених договорів в означеній сфері та шляхів їх вирішення.

Результати дослідження. Ч. 1 ст. 1107 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України передбачає основні види договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності, до яких належать: ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності; ліцензійний договір; договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності; договір про передачу виключних майнових прав інтелектуальної власності; інший договір щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності [1].

Таким чином договори, пов'язані зі створенням і використанням творів інтелектуальної діяльності, утворюють самостійну групу цивільно-правових договорів. Тобто укладаючи договір, спрямований на регулювання авторських і суміжних прав, сторони мають дотримуватися загальних положень ЦК у частині правового регулювання правочинів, зобов'язального, договірного права тощо.

Закон України «Про авторське право та суміжні права» не містить окремого переліку договорів, які можуть застосовуватися у зазначеній сфері, проте аналіз цього закону дає можливість виділити такі види: договір між співавторами твору (ст. 13); договір про розподіл майнових прав на службовий твір (ст. 16); договір про передачу (відчуження) майнових прав суб'єктів авторського права і суміжних прав (ст. 31, 39–41); договір про передачу виключного (невиключного) права на використання об'єктів авторського права і суміжних прав (ст. 32, 39–41); договір замовлення (ст. 33); договір про колективне управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав (ст. 48); договір між організацією колективного управління та особою, яка використовує об'єкти авторського права і суміжних прав (ст. 32, 48); договір про виплату винагороди за використання опублікованих зі комерційною метою фонограм, відеограм, їх примірників і зафіксованих у них виконань (ст. 43); інші договори у сфері авторського права і суміжних прав [2].

Крім того, у зв'язку з тим, що об'єкт авторського права може бути створений у порядку виконання трудового або цивільно-правового договору, то з урахуванням ст. 16 Закону України «Про авторське право та суміжні права» їх також можна віднести до договорів, спрямованих на регулювання відносин у сфері авторських і суміжних прав.

Найбільш поширеними договорами у сфері авторського права та суміжних прав є ті, що спрямовані на передачу майнових прав. Ч. 1 ст. 31 Закону України «Про авторське право та суміжні права» передбачено, що автор (чи інша особа, яка має авторське право) може передати свої майнові права будь-якій іншій особі повністю чи частково, що оформляється авторським договором. Положення ч. 2 ст. 39, ч. 2 ст. 40, ч. 2 ст. 41 Закону України «Про авторське право та суміжні права» так само дозволяють виконавцям, виробникам фонограм, відеограм, організаціям мовлення відповідно передавати (відчужувати) свої права на підставі договору.

Закон України «Про авторське право та суміжні права» не надає визначення поняттю «авторський договір», що спричинило неодноразові спроби науковців надати його доктринальне тлумачення. Вважаємо, що найбільш вдалимими дефініціями є такі. О.П. Сергєєв сформулював таке визначення: відповідно до авторського договору автор передає або зобов'язується передати набувачу свої права на використання твору в межах і на умовах, узгоджених сторонами [3, с. 260]. Достатньо схоже визначення надав український сучасний науковець В.О. Бажанов, який пропонує під авторським договором розуміти цивільно-правовий договір, що укладається щодо майнових авторських прав, які автор (або інший правоволоділець) передає чи надає або зобов'язується передати чи надати іншій стороні договору на умовах, визначених у договорі [4, с. 157].

Аналіз наданих визначень дозволяє виділити два основні види авторських договорів: про створення об'єктів авторського права (договір замовлення) та про передачу права на використання твору.

З огляду на те, що відповідно до законодавства про авторське право та суміжні права власником особистих немайнових прав на об'єкт авторського права є його автор, а майнові права можуть належати як автору, так і іншим особам (зокрема роботодавцю чи замовнику), тому доцільно в договорі замовлення вказати, кому саме належатимуть майнові права: автору, замовнику чи спільно. Залежно від цього необхідно визначити порядок передання майнових прав на створений у майбутньому об'єкт авторського права або надання дозволу на використання твору замовником.

Що стосується форми договору замовлення, то вона, на відміну від договорів про передачу прав на використання творів (обов'язкова письмова форма, крім договорів про використання (опублікування) твору в періодичних виданнях), Законом України «Про авторське право та суміжні права» не встановлена. На нашу думку, вимога щодо обов'язкової письмової форми має поширюватися і на договори замовлення. Адже наявність письмового договору буде гарантією як для замовника щодо створення твору з дотриманням всіх передбачених в договорі вимог, а в разі самовільного відхилення автора від них, можливості відмови від його прийняття, так і для автора щодо гарантій прийняття замовником належним чином створеного твору та виплати передбаченої договором винагороди. А це забезпечить сторони від судової тяганини з метою захисту своїх порушених прав.

Необхідність законодавчого закріплення вимоги щодо обов'язкової письмової форми договору про створення на замовлення та використання твору підтверджується судовою практикою. 30 серпня 2013 р. Керченський міський суд Автономної Республіки Крим виніс рішення по справі № 107/870/13-ц, яким відмовив у задоволенні вимоги позивача про захист авторських прав, стягнення збитків і моральної шкоди. Суть справи полягала в тому, що позивачем (скульптор, заслужений діяч мистецтв АР Крим) був створений ескіз пам'ятника морякам-десантникам, який був переданий заступникові Керченського міського голови. Без укладення авторського договору, таємно від нього, посадові особи Керченської міської ради передали його ескіз скульптору, який використовував його при установці пам'ятника морякам-десантникам, що привело до неможливості здійснення авторського нагляду по реалізації проекту і неотриманню авторської винагороди. У зв'язку з тим, що між міською радою і позивачем не було укладено авторського договору позивач не зміг довести факт порушення своїх авторських прав [5].

Вважаємо, що договори замовлення можуть використовуватися і в сфері суміжних прав, але не щодо всіх видів діяльності, що підпадають під регулювання суміжного права, а тільки з приводу діяльності виконавців. Адже за ч. 1 ст. 1112 ЦК України договором про створення за замовленням об'єкта права інтелектуальної власності можуть охоплюватися тільки ті об'єкти, які створюються творчою працею людини, у цьому випадку – виконавця.

Оскільки договори про створення за замовленням і використання об'єкта суміжних прав не знайшли свого правового регулювання в Законі України «Про авторське право та суміжні права», норми до цих договорів мають застосовуватися за принципом аналогії права, тобто будуть мати силу норми, що регулюють договори авторського замовлення, якщо вони не протирічать юридичній природі відносин та сутності об'єкту, що створюється.

Авторський договір про передачу прав на використання твору стосується вже готового твору й особа, що отримує право на використання твору, має можливість оцінити твір та основні його якості ще до укладення договору. Цей вид договору поділяється на два підвиди: 1) авторський договір про передачу виключних прав, дозволяє використання твору певним способом і у встановлених договором межах тільки особі, якій ці права передаються, і надає такій особі право забороняти подібне використання твору іншими особами; 2) авторський договір про передачу невиключних прав, за яким користувачу дозволяється використання твору поряд з автором та іншими особами, які отримали від автора дозвіл на використання твору аналогічним способом.

Поділ авторського договору про передачу прав на використання твору на зазначені види має важливе практичне значення. Адже автор має чітко усвідомлювати, що укладаючи договір, за умовами якого він передає набувачеві свої виключні майнові права на твір, останній отримує право здійснювати усі можливі дії щодо використання твору у будь-якій формі та способом, що передбачені законодавством, у т. ч. надавати дозвіл на його використання третім особам без додаткового погодження з автором. У свою чергу, на строк дії договору за автором залишаються лише особисті немайнові права на твір, і без попередньої згоди набувача він не зможе передавати третім особам права, визначені укладеним договором.

Якщо ж автор бажає залишити за собою майнові права, то він може укласти договір про передачу невиключних прав, за яким до набувача перейде лише конкретно визначене право на використання твору у передбачений договором спосіб.

У зв'язку з тим, що інколи автори не розуміють всієї суті передачі виключних прав, до судів подаються позовні заяви про захист начебто порушених авторських прав. Як, наприклад, у судовій справі № 2-749/2011, відповідно до якої позивач звернувся до суду з метою захисту порушеного авторського права. Свої вимоги він обґрунтував тим, що між ним і відповідачем було укладено договір № 29/12, предметом якого була розробка знаку для товарів і послуг та логотипу ТОВ «Інтелпол». Проте, крім використання цього логотипу як знаку для товарів і послуг, відповідач використовує твір образотворчого мистецтва «INTELPOL» у своїй комерційній діяльності, шляхом його відтворення, оприлюднення та демонстрацію тощо, без згоди позивача. Рішенням Солом'янського районного суду м. Києва від 02 листопада 2010 р. в задоволенні зазначених позовних вимог було відмовлено, оскільки позивач не врахував, що в рамках цього договору ним було передано виключні майнові права на використання матеріалів, створених за цим договором, що зазначені в Додатку № 2, 3. Отже суд прийшов до висновку про безпідставність вимог позивача про порушення його майнових прав [6].

Що ж стосується договорів про передачу суміжних прав, то цивілісти звертають увагу на їх особливий характер. Є.О. Суханов справедливо відзначає, що на відміну від авторських правовідносин договірні відносини у сфері суміжних прав мають більш складний характер. Вони органічно пов'язані один з одним та з авторськими правовідносинами. Тому в цій сфері за договором має одночасно надаватися дозвіл на використання як об'єктів суміжних прав, так і охоронюваних авторським правом творів, що виконуються, записуються чи транслюються. Вчений вказує, що виробники фонограм, організації ефірного або кабельного мовлення здійснюють свої суміжні права лише в межах прав, отриманих за договором із виконавцем і автором твору [7, с. 29].

Т.М. Вахонєва також вказує на специфіку суміжних прав, яка полягає у тому, що вони є залежними та в деяких випадках похідними від авторських прав, у зв'язку з цим для розпорядження суміжними правами шляхом їх відчуження в деяких випадках необхідно попередньо укласти договір про набуття відповідних авторських прав [8, с. 416].

Отже, характерною особливістю договорів про передачу суміжних майнових прав є те, що коло повноважень суб'єкта суміжних прав щодо розпорядження своїми майновими правами, як правило, залежить або від обсягу прав, переданих йому автором за попередньо укладеним авторським договором, або від обсягу прав, переданих за попереднім договором про передачу майнових суміжних прав.

Висновки. З метою захисту особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права та суміжних прав пропонуємо ч. 6 ст. 33 Закону України «Про авторське право та суміжні права» доповнити таким: «Договір замовлення укладається в письмовій формі».

Недостатність правового регулювання договірних відносин у сфері авторського права та суміжних прав породжують порушення прав авторів і суб'єктів суміжних прав. Вважаємо за актуальне подальше дослідження означених питань із метою запровадження відповідних змін до Закону України «Про авторське право та суміжні права».

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 35.
2. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 13. Ст. 64.
3. Сергеев А.П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации : учебник. Москва : ПБОЮЛ Гриженко Е.М., 2001. 752 с.
4. Бажанов В.О. Договір в авторському праві як цивільно-правова категорія. *Наше право*. 2013. № 11. С. 153–158.
5. Рішення Керченського міського суду Автономної Республіки Крим по справі № 107/870/13-ц від 30 серпня 2013 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/33608140>.
6. Рішення Солом'янського районного суду м. Києва по справі № 2-749/2011 від 02 листопада 2010 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/54924452>.
7. Гражданское право : в 4 т. Т. 4 : Обязательственное право : учебник / Витрянский В.В. и др. ; отв. ред. Е.А. Суханов. Москва : Волтерс Клувер, 2006. 816 с.
8. Вахонєва Т.М. Автрське право і суміжні права в Україні : навчальний посібник. Київ : ВД «Дакор», 2016. 564 с.

КРИВОРУЧКО В. О.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри філософії,
політології, психології та права
(Одеська державна академія
будівництва та архітектури)

ОГОРОДНІЙЧУК І. А.,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри філософії, політології,
психології та права
(Одеська державна академія
будівництва та архітектури)

УДК 347.44:621.311

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-1.29>**ЗМІСТ ДОГОВОРУ ЕНЕРГОПОСТАЧАННЯ**

У статті розглядаються відмінності умов договору енергопостачання від інших видів договорів. Авторами зроблено порівняльне дослідження змісту договору енергопостачання з іншими видами договорів за законодавством України. Також проаналізовано істотні умови договорів енергопостачання порівняно з умовами інших видів договорів, розкрито специфіку змісту договорів енергопостачання. У зв'язку з тим, що цивільним законодавством передбачений такий вид договору, як договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу, надано пропозиції щодо розмежування понять «енергетичні ресурси», «енергоносії» та «інші ресурси».

